

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет мистецтв
Кафедра декоративно-прикладного мистецтва та дизайну

«Допущено до захисту»
завідувач кафедри

_____ А.П.Ємельова
« ____ » _____ 2025 р.

Реєстраційний № _____
« ____ » _____ 2025 р.

РОЗРОБКА МАКЕТА КНИЖКИ ТА ЇЇ ІЛЮСТРАЦІЇ

Кваліфікаційна робота студентки
групи ГД-21
ступінь вищої освіти «бакалавр»
спеціальності 022 Дизайн (022.01
Графічний дизайн)
Задніпряної Анастасії Дмитрівни

Керівник: ст.викладач кафедри
ДПМ та дизайну
Школяр А.В.

Оцінка:
Національна шкала _____
Шкала ECTS _____ Кількість балів _____
Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

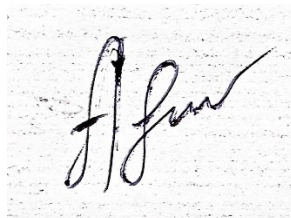
_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Задніпряна Анастасія Дмитрівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'A. Zadniyryana', is written on a light-colored, textured background.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. КНИГА: ІСТОРІЯ ТА ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ.....	6
1.1. Розвиток книги, її функції та основні поняття.....	6
1.2. Структура книжки, вибір формату та розміру	10
Висновки до розділу 1.....	13
РОЗДІЛ 2. РОЗРОБКА ІЛЮСТРАЦІЙ ТА МАКЕТА КНИЖКИ.....	15
2.1. Вимоги до дитячої книжки, композиція та ілюстрування.....	15
2.2. Концепція дитячої книжки. Баланс тексту та зображень у макеті...19	
2.3. Вибір стилю та техніки створення ілюстрацій.....	21
2.4. Макетування та оптимізація зображень для друку або цифрової версії книги.....	23
Висновки до розділу 2.....	24
ВИСНОВКИ.....	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	27
ДОДАТКИ.....	30

ВСТУП

У наш час – добу цифрових технологій та стрімкого розвитку інформаційного простору роль книги залишається незмінно важливою. Вона продовжує бути традиційним джерелом знань, способом передачі культурних цінностей та інструментом розвитку особистості. Книга, її форма та зміст, її ілюстрація здатні формувати у читача естетичне сприйняття світу.

Хоча дехто вважає, що цифрові технології витісняють традиційні паперові книги, насправді вони лише змінюють форму їх сприйняття. Книги залишаються важливим для людини джерелом освоєння дійсності та рефлексії, що не завжди доступне у швидкому форматі соціальних мереж, чи відеоконтенту, особливо короткоформатного. Особливе місце книги займають у сфері освіти, адже вони розвивають мислення, підтримують грамотність і допомагають навчитися аналізувати інформацію. Сучасна книга залишається актуальним інструментом для передачі знань, розвитку особистості та естетичного сприйняття світу. З появою електронних книг і коміксів у цифровому форматі значення ілюстрації ще більше зросло. Багато сучасних видань використовують інтерактивні елементи: анімовані малюнки, 3D-графіку, доповнену реальність. Це свідчить про те, що ілюстрація не втрачає своєї актуальності, а навпаки – адаптується до нових технологічних умов.

Зростає популярність ілюстрованих книг не лише у дитячій літературі, але й у наукових, історичних, художніх, освітніх та навіть філософських виданнях. Традиційно, ілюстрації є доповненням текстової частини книги, але в сучасному книговиданні, поліграфії за допомогою проєктної творчості графічного дизайнера вони стають не лише доповненням, а й повноцінною частиною змісту книги. За допомогою ілюстрації легше сприймати текст, можна ясніше зрозуміти ідеї автора та залучити читача до взаємодії з книгою, що є актуальним для проєктної розробки макету книги та створення її ілюстрації, особливо, для дитячої книги.

Мета: теоретичний аналіз проєктних вимог та умов дизайну книги з метою практичного виконання її макету та ілюстрацій.

Завдання:

1. Визначити основні поняття за темою кваліфікаційної роботи на основі аналізу літератури.
2. З'ясувати проєктні вимоги до дизайну книжки та застосувати їх у кваліфікаційній роботі.
3. Розробити макет книжки.
4. Розробити ілюстрації до книги із застосуванням ручної графіки та цифрових методів.

Об'єкт – дизайн та поліграфія книги.

Предмет – розробка макету книжки та її ілюстрації.

Методи: теоретичний аналіз джерел (посібники, електронні журнали, блоги, джерела у відкритому доступі); історичний аналіз змін у розвитку книги; порівняльний аналіз аналогів книжкової продукції та ілюстрацій; проєктний пошук варіантів створення макету книжки та ілюстрування її.

Практичне значення: на основі отриманих результатів розроблено макет дитячої книжки та виконано авторські ілюстрації до книжки із покращенням їх графічних характеристик.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, висновків, списку використаної літератури, додатків.

Обсяг кваліфікаційної роботи разом з додатками становить 46 сторінок, основний зміст роботи викладено на 26 сторінках.

РОЗДІЛ 1. СТРУКТУРА ДИТЯЧОЇ КНИЖКИ, ВИМОГИ ДО МАКЕТУ ТА КОМПОЗИЦІЇ

1.1. Розвиток книги, її функції та основні поняття

Дизайн книжок, їх ілюстрування першочергово має на меті – зацікавити читача (споживача), зробити процес взаємодії з книгою захопливим і змістовним й передбачає вирішення низки проєктно-дизайнерських завдань. З-поміж таких – гармонійне поєднання всіх конструктивних елементів книги, її складових; застосування типографіки відповідно до призначення книги; створення ілюстрацій, що доповнюють та підкреслюють вид видання а також орієнтовані на конкретну цільову аудиторію, що допомагає глибше сприйняти зміст тексту. Саме тому сучасний книжковий дизайн є фундаментом розвитку видавничої справи та джерелом проєктної творчості графічного дизайнера.

Книга є значним явищем в еволюції людства, бо вона акумулює, зберігає та передає людський досвід [8]. Вплив книги реалізується через низку основних (освітньо-виховна, інформаційна, комунікативна, кумулятивна, ідеологічна, пізнавальна, світоглядна, аксіологічна, етична, естетична та ін.), та додаткових функцій, що впливають з основних. Як додаткові можна назвати функції – регулятивну (регулювання поведінки суспільства), дезінтегративну (здатність породжувати конфлікти, протиставляючи одні спільноти – іншим), інтегративну (забезпечення культурної цілісності суспільства) [8]. Ці функції книги поступово усвідомлювалися людством протягом усього історичного шляху розвитку книги та книгодрукарської справи. А історично-складені прийоми створення книжок та методи роботи майстрів минулого дають можливість сучасним дизайнерам переосмислити традиції цього мистецтва та застосувати цікаві прийоми минулого в сучасному дизайні.

В процесі свого розвитку книга пройшла шлях від клинописних табличок Стародавньої Ассирії, письмо на яких відбувалося на пластинах з м'якої глини гострою дерев'яною паличкою, а вслід за цим обпалювалися в

печі (рис. А1–А3). Оскільки глина в Межиріччі була найбільш доступним матеріалом, а в спекотному кліматі висихала найбільш швидко, треба було швидко заповнити глиняну сторінку клинописними ієрогліфами. Свідотством розповсюдження клинописної книги є знайдені близько 20000 табличок в розкопках в місцевості північно-західної Сирії (м. Ебла) [9]. Іншими найстарішими книгами Стародавнього Сходу є Зведення законів царя Хаммурапі (Кодекс Хаммурапі), який спочатку було написано на глиняних табличках, а згодом було висічено на чорному стовпі з базальту. Книга була першим законодавчим кодексом і встановлювала правила поведінки людей, вказувала за що вони можуть нести покарання [2, с.609].

На папірусі, як основному матеріалі створювалися книги-сувої у Стародавньому Єгипті (рис. А4–А5). Сувої – «книги-стрічки», які можна було згорнути в рулон, мали написання тексту в стовбчики, між якими поміщалися канонізовані ілюстрації [18]. Приблизно в той же час, у Китаї використовували бамбукові дощечки, а в Європі – воскові таблички.

Перші пергаментні кодекси (книги у сучасному розумінні) виникли у І–V ст. нашої ери. Вони виготовлялися з пергаменту (обробленої шкіри) і були значно зручнішими за сувої, тому що пергамент піддавався згинанню та розрізанню на листки, з яких формувалися досить важки книги. У цей період почали створювати рукописні біблії, літописи та наукові праці (рис. А6–А7).

З цього явища може мати походження визначення «книга» – *«неперіодичне видання у вигляді зброшурованих аркушів друкованого матеріалу, набір письмових, друкованих, ілюстрованих або порожніх аркушів, виготовлених з паперу, пергаменту або іншого матеріалу...»* [19].

У Європі V–XV ст. книги переписували в монастирях, оздоблюючи їх мініатюрами, ініціалами та позолотою (рис. А8–А9). В Україні перші рукописні книги писали кирилицею на пергаменті (Остромирове Євангеліє (1056–1057) та Пересопницьке Євангеліє (1556–1561)). Навіть коли у XIII ст. в Європі починається виробництво паперу, ще довго пергамент залишається

основним матеріалом для виконання рукописних книг. До початку ери друку, книги переписуються рукописно, що надає їм цінності грошової й мистецької. Це підтверджено існування протягом віків 4 типів професійних переписувачів книг:

1. Копірувальники – брали участь у масовому виробництві та переписуванні кореспонденції.
2. Каліграфи – допускалися до створення книг.
3. Коректори – перевіряли й порівнювали написану книгу з першоджерелом, з якої виконувалася копія.
4. Художники – мали право малювати літери червоного кольору;
5. «Ілюмінатори» – виконували ілюстрації до книг [19].

Й лише у середині XV століття винахід друкарства (технологія друку за допомогою рухомих металевих літер) Йоганном Гутенбергом (Німеччина) поступово витіснив рукописні книги, оскільки друковані видання були дешевшими та доступнішими. Біблія Гутенберга стала першою масово надрукованою книгою в Європі. Це відкриття зробило книги доступнішими для широкого загалу.

В Україні першою друкованою книгою вважається «Апостол» (1574), яку видав Іван Федоров у Львові. Йому також належить видавництво книги «Буквар» (1574) – першого підручника для навчання грамоти. Згодом друкарні поширювалися по всій Україні, а видання ставали більш якісними.

Щодо такого явища як «дитяча книга», то за виключенням навчальних та повчальних книг, його не існувало до XVIII століття через те, що діти не вважалися окремою віковою категорією суспільства (не відокремлювалися від дорослих), про що свідчить законність дитячої праці нарівні з працею дорослих в той час. На думку М.П. Єфімової перехід до видання дитячих книг відбувався поступово від дитячі абетки як навчальної книжки [16].

Й лише на початку XVIII ст. з'являється перша англійська «розважальна» книжка для дітей, що на думку дослідників не було ще

розважальним у чистому вигляді, але представляло «перехід від дитячої навчальної і пізнавальної літератури до дитячої художньої літератури» [11, с. 59]. Від епохи вікторіанства (Англія) дитячі книжки отримують якісне ілюстрування (книга «Аліса в країні чудес» Л.Керолла, ілюстрована Дж. Тенніелом) » [11, с. 61].

В епоху Просвітництва (XVIII–XIX ст.) книги набули ще більшого розповсюдження завдяки вдосконаленню друкарських машин. Виникла перша періодична преса, наукові енциклопедії та художня література у масових тиражах. Індустріалізація книгодруку відбулася у XX столітті з появою офсетного друку та автоматизованих друкарських верстатів. Видання книг стало швидшим і дешевшим – з’явилися нові формати, як-от кишенькові книги, журнали, масова популярна література.

На думку О. Здор, з початку XX ст. такі слов’янські художники, як Г. Нарбут, В. Фаворський, В. Юрчишин змінюють естетику книги, перетворюють її на ансамбль, систему, що об’єднує шрифти, ілюстрацію та текст, позначені індивідуальним графічним стилем художника. Так макети книг українського художника В. Юрчишина оцінюються знавцями як *«просторово-образне тлумачення тексту книги, талановито оформлене мистцем із захопленням темою й рідкісним знанням матеріалу»* [17, с.275].

До середини XX ст. поволі склався жанровий розподіл видань. Спрощено він виглядає так: Нон-фікшн (англійською – non-fiction) – нехудожня література та фікшн (fiction) – художня література [20]. Художня література – книги, що містять вигадані історії або художнє осмислення реальності (роман, повість, новела, казка тощо). Наукова література – книги, що містять наукові знання та дослідження. Публіцистика – книги, що аналізують суспільно важливі події та явища. Довідкова література – енциклопедії, словники, підручники. Щодо нехудожньої літератури для дітей, то вона охоплює теми стародавніх культур; вивчення світу природи; пригоди;

фізіологію людини; науку тощо. Художня література для дітей зосереджена на казках, поезії, оповіданнях, коміксах та ін.

1.2. Структура книги, вибір формату та розміру

Розробка книги завжди передбачала її користувацьку утилітарну функцію (книгою користуються, її зберігають, з неї отримують інформацію), але функцією, що завжди приваблює дизайнера та відповідає за зацікавленість людини до книги – є естетична функція, яка виявляється в якості композиційно-образного вирішення, наявності належного оформлення, вибору макету та візуального супроводу тексту – художніх ілюстрацій. Створення макету книги дизайн її ілюстрацій як практичне завдання кваліфікаційної роботи вимагає розуміння основних понять та визначень процесу її створення.

Даючи визначення поняттю «книга», дослідники вважають її документом, але передовсім, твором – результатом (продуктом) духовної творчості, що має об'єктивну форму та зафіксований у знаковій системі [25]. Графічними знаками є шрифт, малюнки, фото тощо.

Структура книги залежить від виду видання, що згідно ДСТУ 3017:2015 має різновиди, зокрема: за знаковою природою інформації (видання: текстове, нотне, картографічне; образотворче, альбом, наочний посібник) за способом виготовлення (друковане, електронне видання), за матеріальною конструкцією (книжкове видання, комбіноване видання, книга-іграшка), за складом основного тексту, за цільовим призначенням (видання: наукове, офіційне, популярне, навчальне, літературно-художнє, довідкове, рекламне, видання для дозвілля та ін.) [14, с.3–11]. Книга належить до видів неперіодичних друкованих видань [14, с.18], а її вид – літературно-художнє видання, до якого належить й дитяча книжкова продукція має містити твори художньої літератури (проза, поезія, фольклор тощо).

За іншими ознаками книги класифікують як мініатюрні, малотиражні, бібліофільські, подарункові, елітарні – на що вказує розмір книги, якість самого дизайну, ілюстрацій, поліграфії та читацьке призначення книги) [7]. До елементів конструкції книги належать: книжковий блок, суперобкладинка, палітурна кришка, лясе, рубчик, каптал, корінець, кант, екслібрис, клапан суперобкладинки, форзац, фронтиспис, титульний лист [15].

Основними структурними елементами друкованої книги є [7]:

1. Обкладинка – зовнішня частина книги, що захищає її зміст та містить основну інформацію (назва, автор, ілюстрації).
2. Форзац – однозгинний аркуш, що однією половиною прикріплений до внутрішньої частини обкладинки, а іншою до першого аркушу блоку книжки.
3. Титульний аркуш – перша сторінка книги, на якій зазначені автор, назва, видавництво, рік видання.
4. Фронтиспис – аркуш, що кріпиться до авантитулу або титулу.
5. Шмуцтитул – аркуш із заголовком розділу або частини книги.
6. Зміст – перелік розділів і тем книги із зазначенням сторінок.
7. Передмова – вступне слово автора або редактора, що пояснює мету написання книги.
8. Ілюстрація – візуальний супровід тексту в малюнках, схемах, фото.
9. Основний текст – головна частина книги, яка містить її зміст.
10. Примітки – додаткові пояснення до тексту, посилання на джерела.
11. Бібліографія – список джерел, використаних у книзі.
12. Глосарій – словник термінів, що пояснює значення складних слів та понять.

Тема кваліфікаційної роботи потребує дати визначення поняттю «макет книги» – який уявляє собою матеріалізоване дизайнерське композиційне уявлення про книгу як продукт [22]. Макет книги – це попереднє графічне та

текстове оформлення книги, яке визначає її структуру, вигляд і взаємне розташування всіх елементів перед друком.

Макет книги включає в себе розміщення тексту, ілюстрацій, заголовків, колонцифр (номерів сторінок), полів і інших складових книги. Основними елементами макету книги є:

1. Формат – розмір сторінок і пропорції книги.
2. Шрифтове оформлення – вибір шрифту, його розмір, інтервали між рядками та абзацами.
3. Верстка – розташування тексту та графічних елементів на сторінці.
4. Розмітка полів – визначення відстаней між текстом і краями сторінки.
5. Нумерація сторінок – розміщення колонцифр (номерів сторінок).
6. Ілюстрації та графіка – розташування малюнків, схем, фотографій.
7. Обкладинка – дизайн передньої та задньої сторінки книги, корінця.

Макет книги відкриває обкладинка й саме вона викликає перший інтерес до книги.

При виборі формату та розміру книги для її проєктування та ілюстрування слід враховувати кілька ключових аспектів, основним з яких є питання – для чого призначена книга? Для якої аудиторії?

Так художня література (романи, повісті) зазвичай має компактний формат для зручного читання (А5, 130×200 мм). В той же час дитячі книги можуть бути більшими (А4, 210×297 мм) або квадратними, що зручно для ілюстрацій. Комікси та графічні романи часто мають нестандартні розміри для динамічної верстки. Альбоми та артбуки зазвичай обирають великі формати (від А4 і більше) для якісного відтворення зображень.

Іншим питанням є – а чи зручно буде читати книгу? Кишенькові формати (105×148 мм) зручні для транспортування. Великі формати важкі, але добре підходять для ілюстрованих видань та колекціонування. Варто врахувати комфортний розмір шрифту та полів для зручності читання.

Якщо книга буде чорно-білою, формат можна зробити меншим для економії. А для ілюстрованих видань важливо вибрати формат, що не спотворює зображення та враховує обрізку полів. До того ж папір має відповідати типу друку (матовий для тексту, крейдований для ілюстрацій).

При виконанні макету та верстки важливо передбачити місце для полів, ілюстрацій та текстових блоків. А пропорції сторін мають бути зручними для розміщення контенту (наприклад, формат 3:4 або 16:9 для візуальних книг). Потрібно врахувати також тип палітурки (тверда чи м'яка) та спосіб скріплення (клейове чи зшивне).

При проєктуванні книги варто спочатку створити макет у графічному редакторі, спробувати кілька форматів та протестувати їх на папері.

Дизайн книги передбачає такі поняття як: сторінка, ілюстрація (малюнки, фотографії або графічні елементи), шрифт (стиль написання тексту, гарнітура літер), верстка (розміщення тексту, зображень та інших елементів на сторінці) (рис. A10–A13).

Висновки до розділу 1

Перед тим, як проявитися у вигляді сучасної надрукованої або електронної книги, цей вид мистецтва пройшов довгий історичний шлях, що передбачав зміни матеріалів, варіації стилістики, ставлення до ілюстрування та ін. Значення книги проявляється через широкий спектр ключових функцій, серед яких освітньо-виховна, інформаційна, комунікативна, кумулятивна, ідеологічна, пізнавальна, світоглядна, аксіологічна, етична, естетична та інші. Крім того, з основних функцій впливають додаткові, що розширюють та поглиблюють вплив книги на читача. Еволюційний шлях книги пролягає від глиняного клинопису Стародавньої Ассирії через письмо на папірусі у Стародавньому Єгипті. Згодом, з V ст. нашої ери рукописна книга (біблія, літописи, наукові праці) переписуються монахами, що канонічно оздоблюють їх позолотою, ініціалами, мініатюрами. В цей час складаються професії, що

супроводжували процес ручного виготовлення книги (копірувальники, каліграфи, коректори, художники, ілюмінатори). Від середини IV ст. книги починають друкувати, що було обмовлено винаходом перших друкарських станків. Книги виготовлялися за основний на той час жанровим розподілом, але без розподілу на «дорослі» та «дитячі» видання. Лише з початком XVIII ст. почали видаватися «розважальні» книжки для дітей (Англія). До початку XX ст. поволі склалося жанрове різноманіття книг з типовим для кожного жанру стильовим та типографським підходом.

Сучасні вимоги до створення книжки є ключовими для забезпечення її естетичної привабливості, функціональності та зручності сприйняття читачем. Вітчизняні вимоги до книги, зокрема, дитячої, регулюються низкою законів, ДСТУ, наказів та гігієнічних норм.

В дизайні книги важливо враховувати формат і розмір книги, баланс тексту та зображень, вибір шрифту, колірну гаму, типографіку та композицію сторінки. Робота з макетом книги передбачає також продуману верстку, правильне розташування елементів і оптимальне використання білого простору. Особливу увагу слід приділяти читабельності тексту, гармонійному поєднанню текстових блоків з ілюстраціями та відповідності загального стилю книги її призначенню.

РОЗДІЛ 2. РОЗРОБКА ІЛЮСТРАЦІЙ ТА МАКЕТА КНИЖКИ

2.1. Вимоги до дитячої книги, композиція та ілюстрування

Дизайнерська ідея починається з визначення проблеми або потреби, на яку вона має відповідати. На цьому етапі дизайнер аналізує замовлення, цільову аудиторію, функціональність продукту; вивчає державні стандарти, тренди та культурні особливості, які можуть вплинути на дизайн; збирає референси (зображення, колірні палітри, текстури) для натхнення.

Вимоги до дитячої книги узаконюють різні державні стандарти, норми та накази, якими керуються поліграфічні установи, та на які посиляється графічний дизайнер при проєктуванні дитячих книжок, зокрема – ДСТУ 29.6-2002 «Видання для дітей. Поліграфічне виконання. Загальні технічні вимоги» (2002) та державні санітарні норми і правила «Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей» (2007) [12;13].

Композиція книги спирається на принципи, такі як: пропорція тексту та зображень, розташування елементів у макеті та типографіка у взаємодії з ілюстраціями. Так в текстовій книзі (романи, есе, наукова література) зображення відіграють допоміжну роль, їхня частка мінімальна (10–20%). В ілюстрованій книзі (дитяча, комікси, артбуки) зображення та текст взаємодіють за приблизним співвідношенням 50/50. У фотоальбомах, каталогах, коміксах зображення переважають (70–90%), а текст їх має супроводжувати. Текстові блоки не повинні «перевантажувати» сторінку – важливо залишати простір для дихання (білий простір).

Для композиції дитячої книги та її ілюстрування важливо знати – на яку вікову категорію читачів розраховане видання? Державний стандарт ДСТУ 29.6-2002 визначає розподіл видань для дітей за основними віковими категоріями й виділяє 4 групи видань, що відповідає психологічному розвитку дітей (для дітей до 5 років; 6–10 років; 11–14 років; 16–18 років). На думку О.М. Вернигори таке структурування варто переглянути й осучаснити для

більш чіткого врахування нюансів розвитку від періоду раннього дитинства до підлітково-юнацького віку, етапів психологічного й світоглядного розвитку дитини [4;6].

Звертаючись до терміну «книжка для дітей», О.М. Вернигора говорить про те, що книгу варто розглядати не лише як засіб освітньо-виховного процесу, але *«по-перше, як формувально-розвивальний чинник особистості; по-друге, як предмет забезпечення культурно-естетичних цінностей дитини»* [5, с. 87]. Дитяча книга важлива не лише як носій інформації, але й засіб задоволення культурних, естетичних потреб дитини, на що можна вплинути вдалим дизайном та ілюстраціями. Як вважає автор, засобом *«творчо-практичного підходу здійснюється завершальний редакційний етап підготовки видання — це етап виготовлення оригінал-макета майбутньої книжки. На цьому етапі з'ясовуються проблеми художнього образу видання: шрифтової «режисури» тексту, ілюстративного ряду, архітектоніки книги»* [5, с. 90].

Державні стандарти та державні санітарні стандарти регламентують основні складові дитячої книжки, відповідність її конструкції та обсягу ілюстрування виду книжки та відповідності вікової категорії, вимоги до використання поліграфічних матеріалів, визначають основні терміни та визначення. Так за ДСанПіН 5.5.6-138-2007 «Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей» ілюстрацією є *«зображення, яке доповнює, пояснює чи прикрашає текст видання»*; а за ступінь насиченості видання ілюстраціями відповідає поняття *«ілюстративність видання»* [12].

Так, у виданнях для дітей першої вікової групи обсяг ілюстрацій має складати приблизно 50% сторінки. В «розмальовках» для малюків санітарними нормами забороняється використовувати елементи малюнка менш, ніж 5 мм, а товщина контурної лінії не має бути меншою за 2 пункти (1 типографський пункт дорівнює приблизно 0,35–0,38 мм).

Для видань, призначених для 2-ї та 3-ї вікових груп рекомендована ілюстративність видання не менш 30 % від обсягу видання. Також надаються вимоги до гарнітур, величини та кольору використовуваних шрифтів, їх обсягу на сторінках видання. У Додатку 2 до пункту 3.3 санітарних правил описані норми контролю за якістю ілюстрування (Протокол оцінки ілюстративного оформлення видання), що включають наступні параметри: характерні сторінки, колірність ілюстрацій, ілюстративність сторінки, параметри текстівок (кегль |(пункти) та відстань до малюнку в мм) [12].

Загальні композиційні вимоги до створення книжки стосуються як побудови її макету – розташування тих або інших складових книги, обсягу заповнення сторінок текстом, зоровий вплив кеглю та гарнітури шрифтів, їх колір, міжлітерні та міжрядкові відстані у шрифтових надписах, так і можливостей застосування законів та правил композиції для ілюстрування книги, створення гарного образного її вирішення. До таких вимог належать:

- ілюстрації (зображення) не мають перекривати чи зменшувати читабельність тексту;
- великі ілюстрації варто чергувати з дрібнішими елементами для динаміки;
- розташування елементів у макеті може бути класичним – текст зверху, ілюстрація знизу (традиційний підхід для дитячих книг);
- ілюстрація може подаватися як фон із текстовим;
- текст навколо зображення – використовується в дитячих періодичних виданнях (журналах) та коміксах, де картинка є центральною.

Для дитячих навчальних книг є характерним рівномірне чергування ілюстрацій та тексту, де візуальні елементи пояснюють текст. Також варто врахувати значення типографіки, яка взаємодіє з ілюстраціями. Контрастні розміри шрифту допомагають виділяти заголовки, цитати. Колір тексту має бути достатньо контрастним щодо фону (наприклад, чорний на світлому або

білий на темному). Відступи та інтервали впливають на сприйняття: текст не повинен «прилипати» до зображень.

Питання конструювання книжкової продукції з дизайнерської точки зору порушував Б. Валусенко, звернувши увагу на важливість використання предметно-тематичних, сюжетно-тематичних, символічних типів зовнішнього оформлення книги, а також застосування широкого спектру композиційних прийомів в оздобленні книги [3]. Сучасні українські ілюстратори досягли неабияких висот в ілюструванні дитячих книг – це В.Єрко, Є. Гапчинська, І. Баранько, К. Лавро, К. Штанько та ін. (рис.Б 1–Б5).

Але передовсім варто розглядати дитячу книжку, її ілюстрацію з художньо-естетичної точки зору, як це робить М. Токар, говорячи про роль деталювання для створення якісної «живої» картинки [24, с.221]. Автор виділяє творчість таких вітчизняних ілюстраторів, середини-кінця ХХ ст. як С. Караффа-Корбут, Л. Іванова (ілюстрації до дитячих віршів Л. Українки різних років), С. Артюшенко («Фарбований лис»).

Про методи створення та ілюстрування дитячих видань говорить А.С. Солом'яна, роблячи наголос на привабливості для дітей ілюстрацій та тих техніках, в яких вони створюються (авторська ручна та цифрова). Автори аналізують такі питання, як книжкова «картинка», розвиток дитячої фантазії за її допомогою, вікові особливості сприйняття книжки, принципи оформлення та ілюстрації книжки та аналізують сучасних українських ілюстраторів (В. Ковальчук, С. Іванов), їх творчу манеру [23]. На важливій ролі колірного рішення при ілюструванні дитячої літератури наголошують Глюза М.П. та Табакова І.С., вважають, що в дитячих ілюстрованих виданнях треба робити акцент на основному, більш чітко застосовувати закони композиції, виходячи з вікового сприйняття дитини, користуватися пастельними тонами кольорів для дитячих ілюстрацій [10, с.74–75].

2.2. Концепція дитячої книжки. Баланс тексту та зображень у макеті

Концепцією передбачалося проаналізувати текст книги Г.К. Андерсена «Дюймовочка» [1], та створити макет та проілюструвати казку як таку, що може бути цікавою для дітей 2 та 3 груп видань (для дітей молодшого шкільного віку, початкових класів та школярів 11–14 рр.), оскільки незважаючи на різні аспекти сприйняття книжки цими віковими категоріями, у них є одне спільне – дозволяється ілюстрації застосовувати не менш, ніж на 30% по відношенню до обсягу сторінки – а отже, є де розгулятися уяві дизайнера.

Спочатку ми уважно ознайомилися з текстом казки, аби краще зрозуміти основну її ідею, що на нашу думку є такою – справжнє щастя приходить тоді, коли людина опиняється серед тих, хто її розуміє та цінує. Казка показує, як головна героїня проходить через численні випробування, потрапляючи у світ створінь, які не розуміють її природи та бажань (жаба, хрущі, польова миша, кріт). Дюймовочка, попри труднощі, зберігає доброту, лагідність і внутрішню силу. В фіналі книжки, вона знаходить своє місце серед ельфів – у гармонійному, світлому світі, який відповідає її душевній сутності.

В процесі формування концепції, ми зрозуміли, що діти молодшого шкільного віку можуть не лише відпрацьовувати з цією книжкою навички читання, чому допомагатимуть цікаві картинки, що ілюструють текст, побачити естетично-привабливу книжку. Ілюстрації мають підсилити образне сприйняття казки й допомогти зробити й певні висновки, такі як – доброта і щирість винагороджуються, тому що допомагаючи ластівці, Дюймовочка отримує від неї порятунок.

А діти середнього шкільного віку можуть провести паралель з тим, що дитина-підліток в дорослому світі має свободу та право вибору свого шляху. До того ж для дитини раннього підліткового віку важливим є те, як її сприймають однолітки, її оточення. Для неї головний месидж – краса має не лише зовнішні, але й внутрішні прояви, оскільки внутрішня краса

Дюймовочки допомагає їй дістатися до того оточення, хто оцінить її зовнішню красу, дозволить відчувати себе не «інакшою» в колі жаб, а красивою й достойною в колі ельфів.

Структура книжки за концепцією уявлялася такою: обкладинка, що презентує головну інтригу казки, де буде зображення тендітної Дюймовочки й одних з головних персонажів – жаб. На титульному аркуші також буде повторюватися зображення Дюймовочки у пелюстках квітів, як мрія у краще майбутнє.

В макеті було задумано 9-11 розворотів книжки, на яких разом з текстом поступово розгортається ілюстрація – образний опис життєвих випробувань головної героїні. Було вирішено показати образи сина-Жаби та мами-Жаби, Метелика, який тягнув шкаралупку горіха, в якому була Дюймовочка, Хруща, Мишу, Кротів та Ластівку. Останній розворот відповідає за щасливий кінець оповіді – там було вирішено зобразити Дюймовочку та Принца ельфів. В додатковій деталізації сюжетів присутні загальні фони природи, де відбувається дія казки та доволі великі зображення рослин, які є важливими для сюжетної лінії – лілеї, тюльпани.

Гармонійне поєднання тексту та ілюстрацій у книзі – ключ до зручного сприйняття матеріалу, для чого треба було також визначити головний акцент – текст чи зображення та спланувати пропорції тексту та ілюстрацій. На етапі роздумів про баланс тексту та зображень дизайнер застосовує різні методи для генерації творчих рішень: метод «асоціативного ряду» – підбір слів та образів, які можуть бути пов'язані з темою дизайну книги та стилем її ілюстрацій; метод метафор – використання несподіваних асоціацій для створення унікального рішення (наприклад, дитяча книга у вигляді будиночка з віконцями, що підсвічуються та скетчинг. Ми застосовували метод скетчингу (ескізування) – швидке малювання варіантів форми, композиції, елементів дизайну книги та метод колажної основи для ілюстрацій.

2.3. Вибір стилю та техніки створення ілюстрацій

У дитячій літературі ілюстрації здатні посилювати розвиток уяви та емоційного сприйняття світу дитиною, а книги з барвистими малюнками сприяють формуванню любові до читання з раннього віку. У сегменті літератури для дорослих читачів та наукових виданнях ілюстрації можуть мати пояснювальну функцію. Ілюстрація володіє здатністю підсилювати ефект від прочитаного, робить текст доступнішим і привабливішим для читача. У тандемі – книга та ілюстрація до неї, вони створюють гармонійну цілісність, яка має велике значення і для сучасного читача і є актуальною на майбутнє.

Ілюстрування дитячої книги передбачає вибір стилю ілюстрацій. При цьому графічний дизайнер може керуватися усталеними художніми стилями, які склалися в мистецтві протягом століть, використовувати їх образну мову й переносити в площину власного авторського бачення ілюстрацій. Водночас, дослідники стилів ілюстрування дитячої літератури говорять про переваги й недоліки бездумного використання мови історичних художніх стилів через їх сильний вплив на дитяче сприйняття внаслідок «невідповідності естетичного й психологічного навантаження стилістичного рішення» [11, с.63]. Через що бажано не використовувати такі стилі як конструктивізм або авангардизм, або сюрреалізм в ілюструванні дитячої книжки. Позитивним же аспектом вважають можливість збагатити власний почерк, творчу палітру, підхід до використання матеріалів та технік, розвинути методи та спосіб їх використання в дизайні дитячої художньої літератури з рахунок використання стилістичних інтерпретацій [11, с.63].

Ознайомившись з аналогами ілюстрацій до «Дюймовочки» українських ілюстраторів, ми побачили ілюстрації, які відрізняються різними стилями малюнку – більш стилізовані, плямові або більш деталізовані, окреслені лінійно тощо (рис. Б6–Б8), на підставі чого було вирішено виконувати власні ілюстрації в акварельному, мрійливому стилі.

Отже, ілюстрації до казки «Дюймовочка» ми вирішували в акварельному стилі з зеленими, жовтими, помаранчевими та коричневими кольорами та їх відтінками, що дозволить підкреслити атмосферу чарівного світу природи, де розгортається історія маленької дівчинки Дюймовочки.

Обкладинка книги передбачала гармонійну та збалансовану композицію, де основну увагу на передній частині (лицьовій обкладинці) зосереджено на головній героїні – Дюймовочці, що визирає з жовтої квітки, яка. Остання частина обкладинки виконана в спокійних тонах, з невеликим зображенням: Дюймовочка, що спить у горіховій шкаралупі, яка пливе по воді. Рослинні елементи та водяні лілії доповнюють природний антураж. Головні елементи розміщені відповідно до принципу золотого перетину, щоб зробити композицію ілюстрації приємною для сприйняття.

Граденти та акварельні переливи мали додати ілюстраціям легкості та м'якості зображенню. Також було використано прийом гри світла й тіні, коли розсіяне світло створює ефект м'якості, з метою створення чарівної казкової атмосфери. Персонажі – жаби, листя, квітки та Дюймовочка були задумані для виконання з високою деталізацією, аби зробити ілюстрацію реалістичною, але водночас казковою.

Також ми застосували масштабність у поєднанні великих і малих елементів як композиційний прийом для підкреслення мініатюрності головного образу – Дюймовочки та контрасту з оточуючим її середовищем.

Для ілюстрування використовувався колажний метод – спочатку ми шукали фотографії тварин та комах – як основи для стилізації, й використовували зображення для подальшого доопрацювання та стилізації інструментами програми Photoshop, Adobe Illustrator. та прийомами авторських пензлів на графічному планшеті Wacom.

2.4. Макетування та оптимізація зображень для друку або цифрової версії книги

Макет дитячої книги до казки «Дюймовочка» складається з 11 розгорток (рис. Б9–Б11). В процесі роботи ми врахували всі 3 етапи оформлення друкованого видання [21, с.13]:

- виникнення задуму та його перехід в проєкт з послідовним перетворенням в макет (режисура видання);
- створення та редагування оформлення всіх складових макету книги (зміст книги, її складові частини, їх ілюстрування);
- на композиційно-технічному етапі була виконана верстка та макет поданий до поіграфічного друку [21].

Макетування та оптимізація зображень є ключовими етапами у підготовці книги як для друку, так і для цифрових форматів. Етапи створення книги включають декілька ключових дій, в яких суміщується робота авторів (створення тексту книги), дизайнерів (дизайн та макетування, ілюстрування), редакторів (корекція) та видавців (друк та реклама):

До поля роботи графічного дизайнера входить наступні проєктні етапи:

- створення загального макета книги (формат, стиль, верстка);
- вибір шрифтів, розміщення тексту, ілюстрацій, заголовків;
- розробка обкладинки – важливий елемент маркетингової привабливості.

У випадку, коли графічний дизайнер відповідає за верстку та технічну підготовку книги, до його повноважень додається:

- розміщення тексту та ілюстрацій у видавничих програмах (наприклад, Adobe InDesign).
- підготовка до друку: кольорокорекція, встановлення потрібних розмірів, полів, форматів файлів.
- пробний друк («прес-макет») для перевірки якості.

Всі інші етапи виробництва книги належать уже до роботи книговидавця. Це друк або цифрова публікація: друк у типографії або створення електронного формату (EPUB, PDF); остаточна перевірка перед тиражуванням; контроль якості друку (правильність кольорів, чіткість тексту, міцність палітурки); просування та розповсюдження книги.

З метою оптимізації зображень виконано ретуш та корекцію з використанням Adobe Photoshop для обробки фотографій на рівнях коригування контрасту, тонкого налаштування яскравості, ретушування (видалення дефектів, пилу, зайвих елементів).

Для підготовки зображень для друку, для збереження якості можна використовувати такий формат файлів, як TIFF, PSD або EPS (без стиснення). Формат JPEG застосовується рідше, оскільки стискає зображення. Оптимальна роздільна здатність для друку — має бути 300 dpi (dots per inch), оскільки менше 200 dpi може спричинити розмиття зображення на папері.

Для виконання макету книжки визначилися з форматом друку, розміром книги (формат А4 максимум) та з орієнтацією розташування сторінок (горизонтальна). Для верстки и набору текста було використано програму CorelDraw.

При підготовці до друку ми перевірили, що зображення містять білі поля або випуски під обріз (bleeds) (зазвичай 3-5 мм). Також виконано тестовий друк макету книги. У друкарні виконано чистовий роздрук макета книжки з використанням системи СМҮК (для друкарень), оскільки саме цей режим підтримує друкарські фарби.

Висновки до розділу 2

У другому розділі ми описали основні засади розробки ілюстрацій та макету книжки. Було проаналізовано вимоги до розробки дитячої книжки, які залежать від таких норм: ДСТУ 29.6-2002 «Видання для дітей. Поліграфічне виконання. Загальні технічні вимоги» (2002) та державні санітарні норми і

правила «Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей» (2007). Структура дитячого видання має чіткий розподіл тексту та ілюстрацій в % співвідношенні з її текстом та обсягом сторінки. Дизайнер обов'язково має врахувати – на яку з описаних 4 вікових категорій дітей орієнтоване видання, та на ті функції, що має виконувати дитяча книга. Розглянули різні думки дослідників щодо задач та методів образного створення книги й на цій основі розробили та описали концепцію створення макету та ілюстрацій до казки Г.К. Андерсена «Дюймовочка».

Вимоги до композиції книги включають як побудову її макету, розміщення основних елементів, заповнення сторінок текстом, так і застосування принципів композиції для ілюстрування та створення виразного художнього образу видання. Дотримання цих дизайн-проектних вимог сприяє створенню якісного видавничого продукту, що не лише привертає увагу, а й полегшує сприйняття інформації. Було розглянуто та обрано стиль та техніку створення ілюстрацій книги, розроблено ілюстрації до книги із застосуванням ручної графіки та цифрових методів. Розроблено макет книжки та описано підготовку її до друку.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження було проаналізовано історію розвитку книги, її функції та основні поняття, що дозволило визначити ключові вимоги до дизайну та макетування сучасного дитячого видання. Встановлено, що книга залишається важливим засобом передачі знань, культурних цінностей та естетичного сприйняття світу, незважаючи на стрімкий розвиток цифрових технологій.

Виконано основні завдання дослідження. На основі аналізу літератури визначено основні поняття за темою кваліфікаційної роботи. З'ясовано проєктні вимоги до дизайну книжки та застосовано їх у кваліфікаційній роботі.

Особлива увага була приділена питанням створення ілюстрацій та макету книги. Досліджено вимоги до дитячих видань, зокрема баланс тексту та зображень, вибір стилю і техніки ілюстрування, а також принципи макетування, які сприяють зручному сприйняттю інформації. Визначено, що візуальне оформлення книги відіграє не лише допоміжну роль, а є повноцінною складовою змісту, що особливо важливо для дитячої літератури.

Практичний аспект дослідження полягав у розробці макету книги та створенні авторських ілюстрацій із використанням ручної графіки та цифрових методів. Це дозволило застосувати теоретичні знання на практиці та підтвердити їхню ефективність у процесі створення дитячого видання.

Отримані результати можуть бути корисними для фахівців у сфері графічного дизайну, ілюстраторів, видавців та всіх, хто працює над створенням книг. Дослідження підтвердило, що дотримання композиційних вимог, ретельний підхід до вибору стилю ілюстрацій та продумане макетування забезпечують естетичну привабливість і функціональність сучасної книги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андерсен Г.К. Дюймовочка. УкрЛіб. Бібліотека української літератури / переклад Оксани Іваненко. URI: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=258>. (дата звернення 03.04.2025).
2. Андрієвич В.М. Закони царя Хаммурапі як пам'ятка політичної думки Стародавнього Сходу. *Гуманітарні та соціальні науки*. Житомирська політехніка. 2020. С. 609–610.
3. Валуєнко Б. Архітектура книги. Київ: Мистецтво, 1976. 216 с.
4. Вернигора Н. М. Збірник літературно-художніх творів для сучасних підлітків: проблеми видавничої підготовки. *Інтегровані комунікації*. 2016. Вип. 1. С. 55-59. URI: http://nbuv.gov.ua/UJRN/integcommu_2016_1_11 (дата звернення 09.01.2025).
5. Вернигора Н. М. Книжка для дітей як основне джерело формування загальнолюдських цінностей. *Актуальні питання масової комунікації*. Вип. 14. 2023. С.87–90. URI: [file:///D:/ Documents/ Downloads/apmk_2013_14_19.pdf](file:///D:/Documents/Downloads/apmk_2013_14_19.pdf) (дата звернення 22.03.2025).
6. Вернигора Н. М. Книжкові видання для найменших читачів: проблеми і перспективи. Електронна бібліотека Інституту журналістики. URI: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2288> (дата звернення 09.01.2025).
7. Видання. Українська бібліотечна енциклопедія. URI: <https://ube.nlu.org.ua/article/%D0%92%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F> (дата звернення 28.03.2025).
8. Владімірська Р.Л. Функції книги в системі соціальних комунікацій. *Актуальні проблеми сучасної науки*. URI: <https://int-konf.org/ru/2014/aktualni-problemi-suchasnoji-nauki-21-23-10-2014-r/898-vladimirska-r-l-funksiji-knigi-v-sistemi-sotsialnikh-komunikatsij> (дата звернення 14.03.2025).

9. Глиняні таблички. Вікіпедія. URI: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D1%8F%D0%BD%D1%96_%D1%82%D0%B0%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B8 (дата звернення 01.01.2025).
10. Глюза М.П., Табакова І.С. Використання ілюстрації у створенні дитячого видання. *Молодіжна школа-семінар*. С.74–75.
11. Гула Є.П., Денисенко Ю.М., Денисенко К.В., Дульська Я.О., Оганесян С.В. Вплив стильових тенденцій світової культури на дизайн дитячої художньої книги. *Art and Design* №2, 2022. С.57–67. URI: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/19822/1/artdes_2022_N2_P057-067.pdf (дата звернення 08.02.2025).
12. ДСанПіН 5.5.6-138-2007 «Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей». Наказ від 18.01.2007 № 13 ВР України. URI: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0077-07#Text> (дата звернення 24.03.2025).
13. ДСТУ 29.6-2002. Видання для дітей. Поліграфічне виконання. Загальні технічні вимоги. К. : Держстандарт України, 2002. 18 с.;
14. ДСТУ 3017:2015. Видання. Основні види. Терміни та позначення понять. [чинний від 22 червня 2015 р. №61 з 2016-07-01]. Київ: ДП «УкрНДНЦ» 2016. 42 с. URI: https://lib.zsmu.edu.ua/upload/intext/dstu_3017_2015.pdf (дата звернення 28.03.2025).
15. Елементи конструкції книги. Видавець Цибульська. URI: <https://publisher.tsybulska.com/elementy-konstruktsii-knyhy/> (дата звернення 14.03.2025).
16. Єфімова М. П. Виникнення та етапи формування дитячої книги. *Вісник ХДАДМ*. 2012. №8. С. 12-14.
17. Здор О. Дизайн книги. Синтез змісту і форми: мистецькі та наукові аспекти. *Ерделівські читання. Матеріали 25-ї Міжнародної науково-практичної конференції*. Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші. 2020. С. 267–281.

18. Історія створення книги. Отримання знань. URI: <https://disted.edu.vn.ua/courses/learn/3667> (дата звернення 19.11.2024).
19. Книга. Вікіпедія. URI: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0> (дата звернення 17.11.2024).
20. Книги нон-фікшн (non-fiction) та фікшн (fiction). КАВУН видавництво. URI: <https://isbn.com.ua/knigi-non-fikshn/> (дата звернення 19.03.2025).
21. Композиція видання: Дизайн художньої літератури: практикум [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студ. спеціальності спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: І. П. Шалінський. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. 92 с.
22. Макет книги. Що робить книгу більш читаною? «АЗБУКА». URI: <https://azbyka.com.ua/uk/maket-knigi/> (дата звернення 29.03.2025).
23. Солом'яна А.С., Брянцев О.А. Особливості ілюстрування дитячих книг. *DESIGN & visual art creativity. 1st International scientific and practical conference. Zaporizhzhya. 2022/* Рр. 62–65.
24. Токар М. Художньо-естетичні особливості дитячої книжкової ілюстрації. *ВІСНИК Львівської національної академії мистецтв*. Вип.35. С.220–233.
25. Швецова-Водка Г.М. Типологія книги: Навч. посіб. для студ. Вищих навч. закладів культури і мистецтв . Рівнен. держ. ін-т культури. К.: Кн. палата України, 1999. 68 с.

ДОДАТКИ
Додаток А
Стародавні праобрази книг

Рис. А1. Давня шумерська глиняна табличка — торговельна угода, приблизно 2600 років до нашої ери

Рис. А2. Глиняна табличка з переліком перемог Рімуша

Рис. А3. Стела з законами Хаммурапі та частина клинописного тексту законів

Рис. А4– А5.. Єгипетські книги-стрічки, виконані на папірусі

Рис.А6. Матеріал для перших паперових книг (Китай, II ст.н.е.)

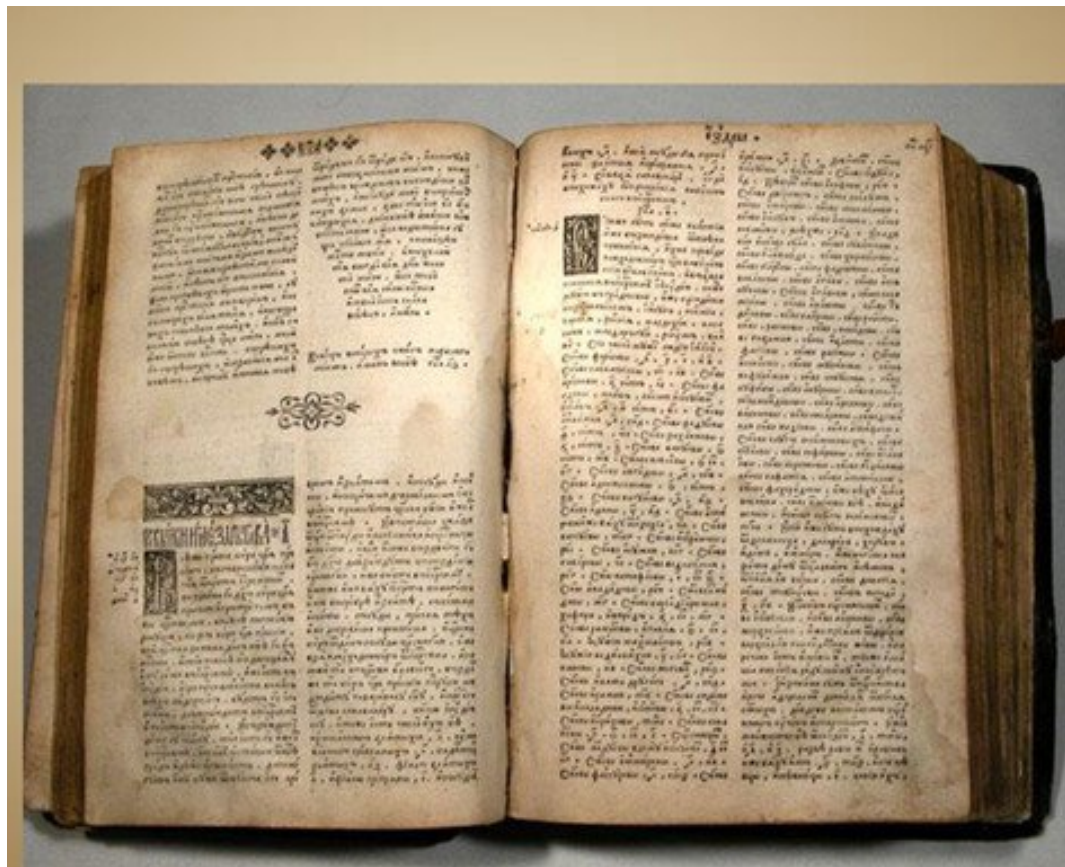

Рис.А7. Вигляд перших паперових книг

Рис. А8. Вірменський рукопис, Гладзор, XIII—XIV ст.

Рис. А9. Оклад (обкладинка) церковнослов'янських книг

Сучасний дизайн макетів книг

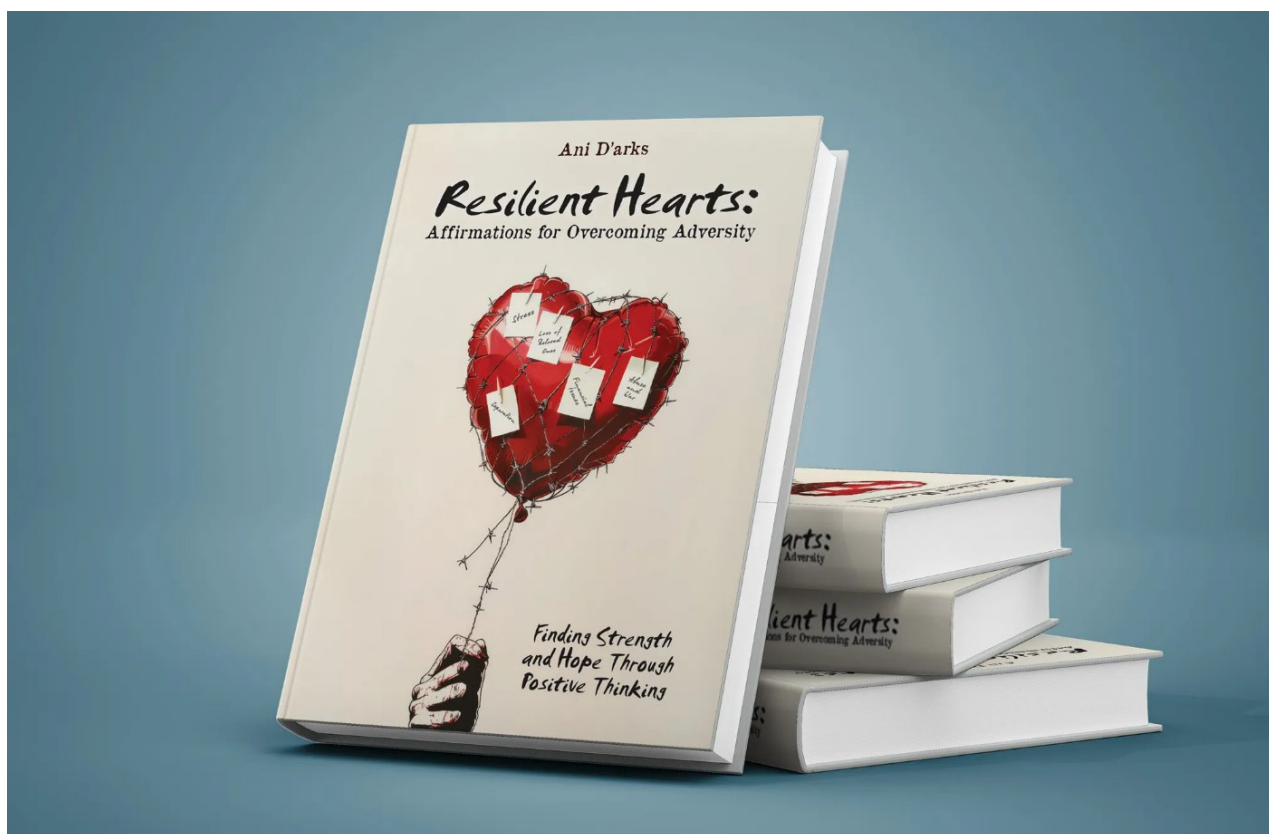
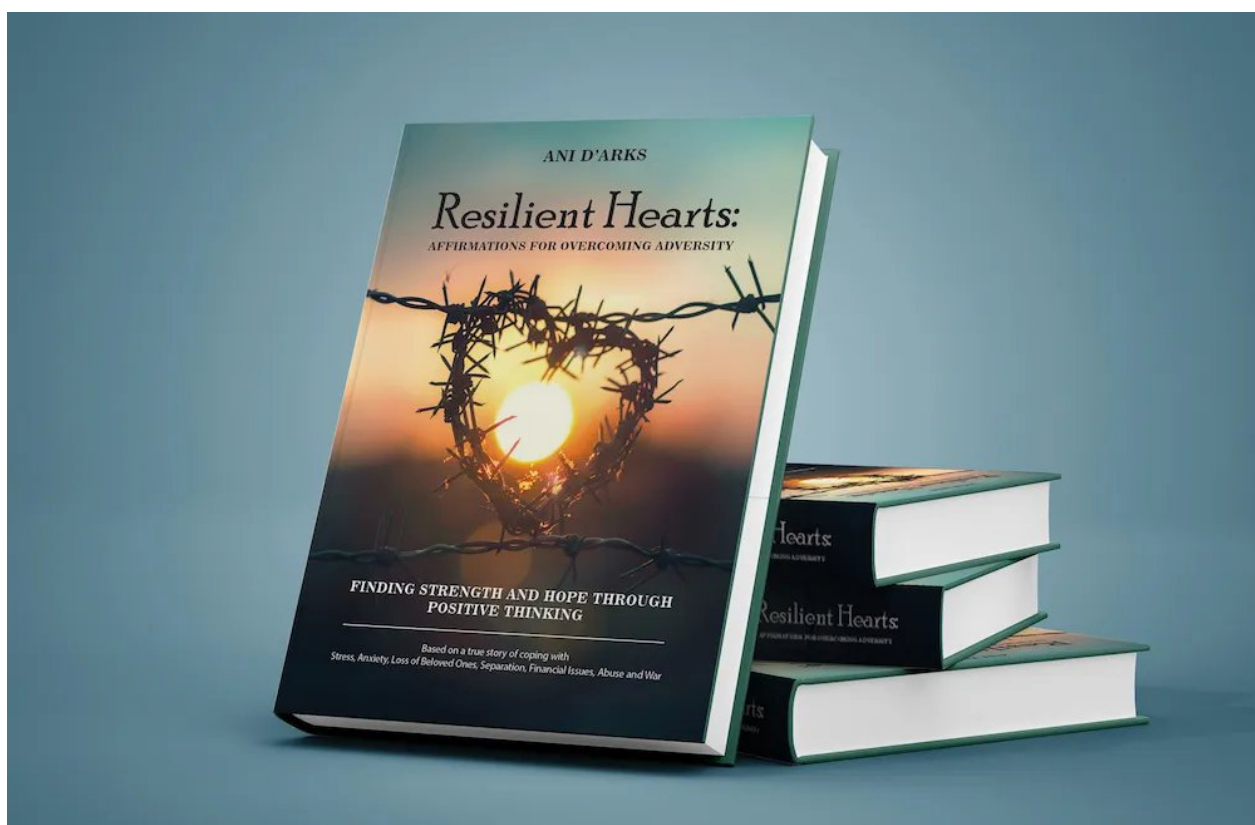

Рис. А10-А11. Дизайн макету сучасних книг

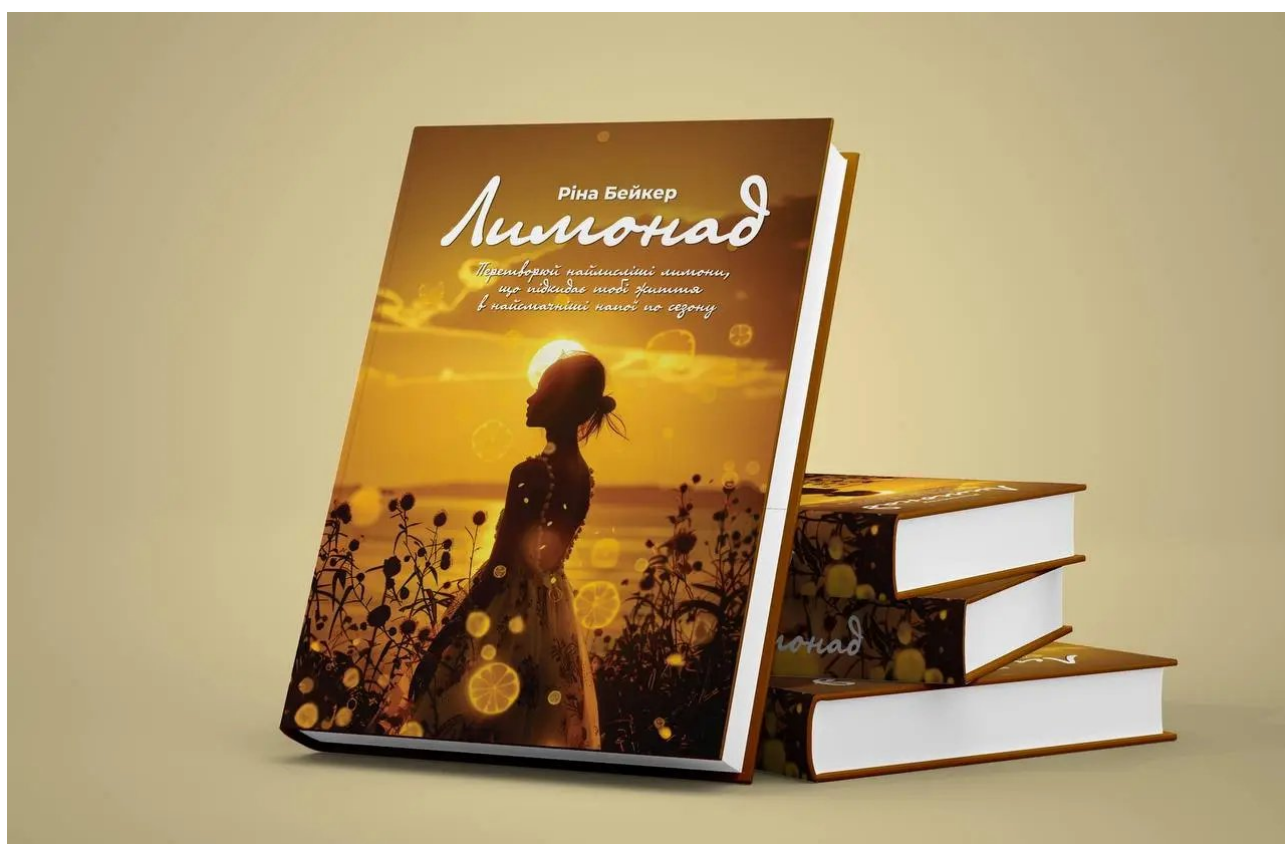
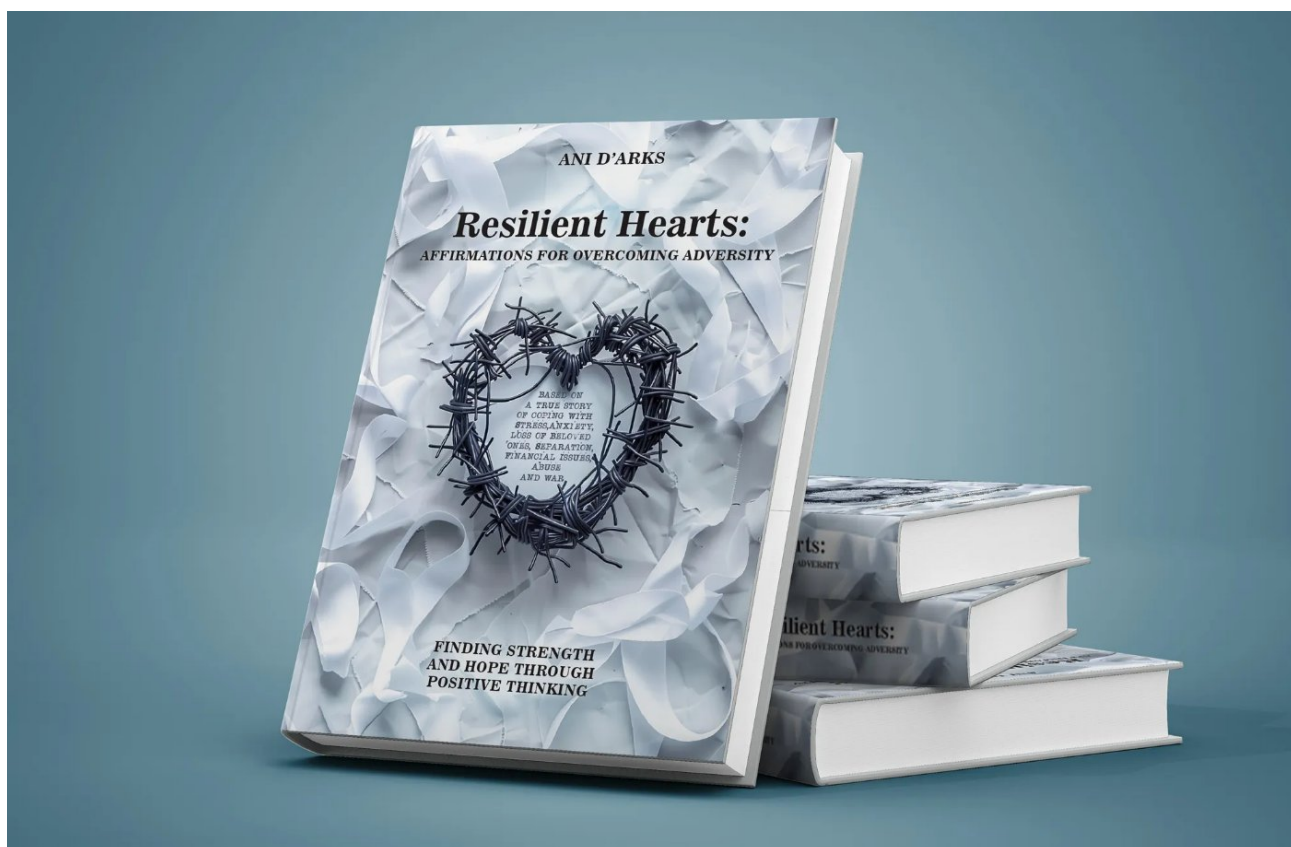

Рис. А12-А13. Дизайн макету сучасних книг

Додаток Б
Ілюстрації дитячих книг

Рис. Б1. Ілюстрації до дитячих книг. Владислав Єрко (Україна)

Рис. Б2. Ілюстрації до дитячих книг. Євгенія Гапчинська, Україна

Рис. БЗ. Ілюстрації до дитячих книг. Ігор Баранько, Україна

Рис. Б4. Ілюстрації до дитячих книг. Кость Лавро, Україна

Рис. Б5. Катерина Штанько, Україна

Аналоги

Рис. Б6. Аналоги ілюстрацій до казки «Дюймовочка»

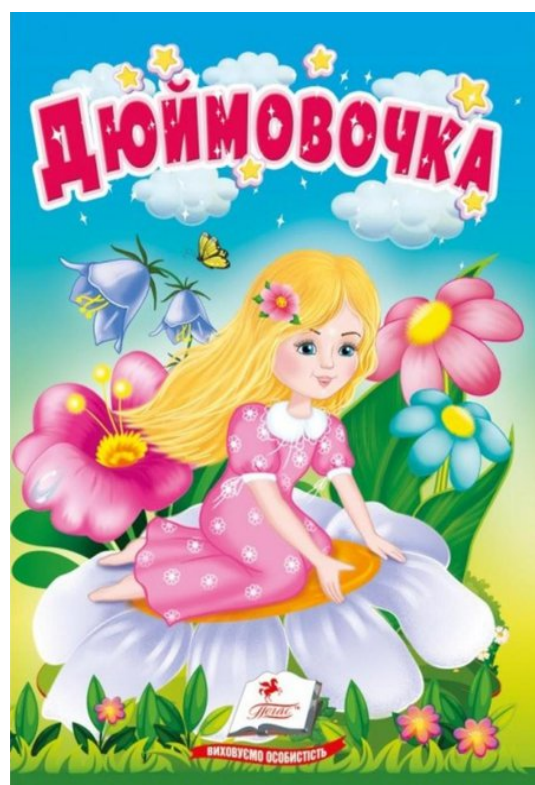
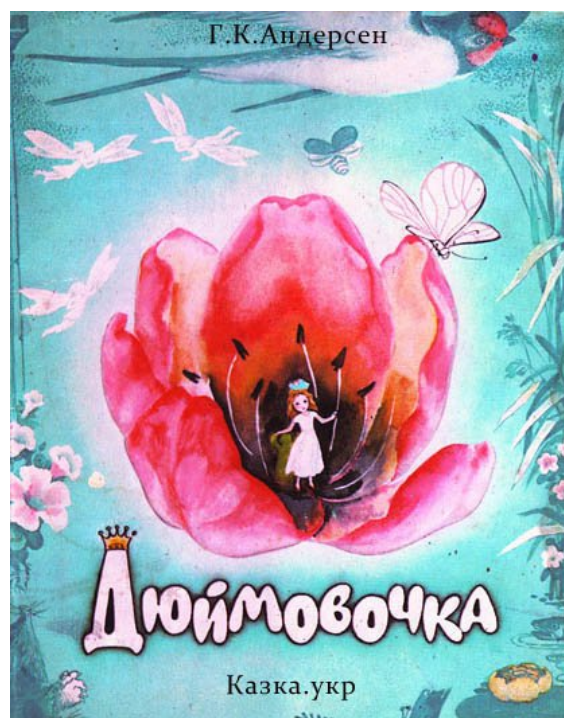
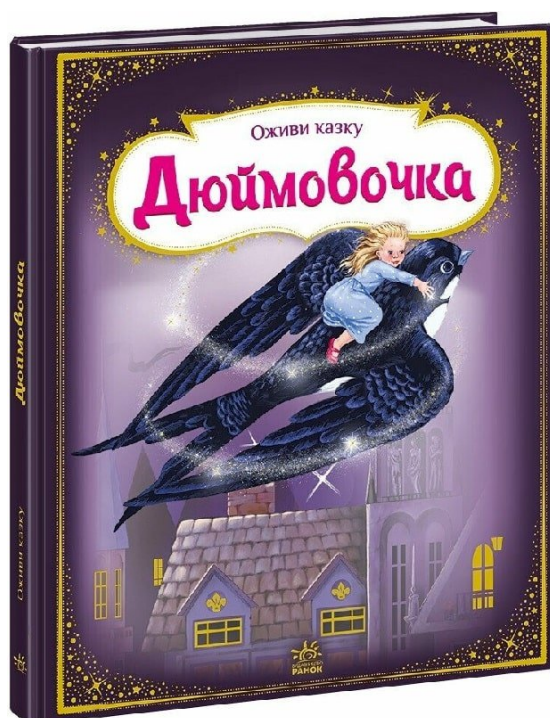

Рис. Б7. Аналоги макетів книги до казки «Дюймовочка»

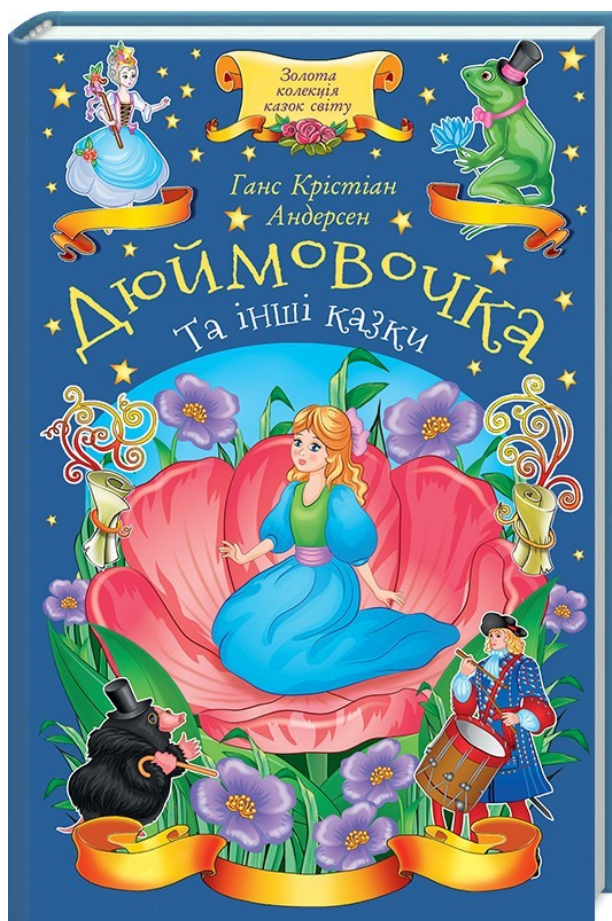

Рис. Б8. Аналоги макетів книги до казки «Дюймовочка»

Окремі розгортки книги

Рис. Б9. Розгортка 1 (обкладинка)

Рис. Б10. Розгортка 1

Маленькі рибки, які плавали у воді, напевне бачили жабу і чули, що вона казала, тому всі вони висунули голівки, щоб подивитися на маленьку дівчинку. О ні, таке чарівне створіння не повинно дістатися потворній жабі. Вони зібрались навколо листочка латаття, де стояла Дюймовочка, перегризли стеблину зубами, і листок поплив за течією струмка. І Дюймовочка помадрувала на нього ген далеко. Тепер жаба не могла її наздогнати.

Дюймовочка пропливала повз нові місця, і маленькі пташки, що сиділи в кущах, побачивши її, співали:

— Яка гарненька маленька дівчинка!

Листок плив усе далі й далі... І от Дюймовочка опинилася в іншій країні.

Чудовий білий метелик весь час літав навколо неї і наreshtі сів коло дівчинки на листок — Дюймовочка йому дуже сподобалася.

А Дюймовочка раділа, що жаба не може її наздогнати. Навколо було так гарно! Сонце лило з неба своє проміння, і вода сяяла на сонці, як розтоплене золото.

Дюймовочка зняла з себе пояс, один кінець накинула на метелика, а інший прикріпила до листка. І листок поплив ще швидше.

Якось уночі, коли вона лежала у своєму гарненькому ліжку, в розбите вікно вскочила огидна жаба. Вона була велика, бридка і мокра.

Жаба стрибнула прямо на стіл, де спала під червоною пелюсткою троянди Дюймовочка.

— Яка мила дружина для мого сина! — сказала жаба, побачивши Дюймовочку, схопила горіхову шкаралупку, де вона лежала, і вистригнула крізь вікно у садок. Там протікав великий широкий струмок. Коло берега було грузько, вогко, і там, у баговинні, жила жаба зі своїм сином. У! Який він був бридкий та огидний — викапана мати. "Коакс, коакс, брекке-ке-кекс!" — це все, що він зміг сказати, коли побачив чарівну маленьку дівчинку в горіховій шкаралупці.

— Не говори так голосно, а то вона прокинеться! — сказала стара жаба. — І може знятися й полетіти від нас, бо вона ж легша за лебединий пух. Посадимо її посередині струмка, на широке листя латаття, воно буде для неї, такої легенької крихітки, наче цілий острів! Звідти вона не зможе втекти, а тим часом ми одремонтуюмо парадні кімнати внизу, в баговинні, де ви житимете.

У струмку росло багато латаття, його широке зелене листя плавало по воді. Найбільший листок ріс далеко від берега. До нього й підпливла стара жаба і поставила на ньому горіхову шкаралупку з Дюймовочкою.

Бідна маленька крихітка прокинулася рано-вранці і, побачивши, де вона, гірко заплакала. Навколо великого зеленого листа, з усіх боків була вода, і дівчинка ніяк не могла потрапити на землю.

Стара жаба сиділа внизу, у баговинні, і прикрашала кімнату очеретом та жовтими водяними лілеями. Стара жаба низько присіла у воді перед дівчинкою і сказала:

— Ось мій синок, він буде твоїм чоловіком, і ви чудово житимете з ним на дні струмка, в баговинні.

"Коакс, коакс! Брекке-ке-кекс!" — ото і все, що міг сказати синок.

Вони взяли гарненьке ліжко і попливли з ним, а Дюймовочка сиділа й плакала — одна на зеленому листку, — бо вона не хотіла жити з бридкою жабою і виходити заміж за її потворного сина.

Рис. Б11 Розгортки 2-3

Раптом прилетів великий хрущ. Він побачив дівчинку, вмить схопив її лапкою за тонку талію і відніс на дерево. А зелений листок латаття поплав далі, услід за метеликом, який був прив'язаний до нього.

О, як злякалася бідна Дюймовочка, коли хрущ схопив її і посадив на дерево. Але найдужче їй було шкода гарного білого метелика, якого вона прив'язала до листка: адже коли йому не пощастить звільнитися, він може померти з голоду.

Та хрущ цим не переймався. Він сів з Дюймовочкою на найбільший листок дерева, напоїв її солодким квітковим соком і сказав, що вона чарівна, хоч зовсім не схожа на хруща. Потім прилетіли до них з візитом інші хрущі, які жили на тому ж дереві. Вони розглядали Дюймовочку, і хрущі-панночки ворушили вусиками і казали:

— У неї тільки дві ноги! Яка убогість!

— У неї нема вусиків! — казали інші.

— У неї така тонка талія, фі! Вона схожа на людину! Яка вона негарна! — казали всі дами-хрущихи.

А Дюймовочка була ж така чарівна!

Так думав і той хрущ, який приніс її на дерево, але коли всі інші твердили, що вона погана, він теж, нарешті, повірив цьому і не захотів тримати її у себе. "Нехай іде собі, куди захоче", — вирішив хрущ. Він злетів з нею з дерева і посадив на маргаритку. Дюймовочка заплакала: їй було дуже сумно, що вона така негарна і навіть хрущі не хочуть її прийняти до себе.

А дівчинка була надзвичайно гарною: така ніжна і ясна, як найпрекрасніша пелюстка троянди.

Ціле літо бідолашна Дюймовочка жила одна-однісінька у великому лісі.

Вона сплела собі ліжечко з травинок і повісила його під листком лопуха, щоб на неї не кавав дощик. Їла дівчинка солодкий квітковий пилко і пила росу, яку щоранку знаходила на листі. Так минули літо і осінь, наближалася зима, холодна, довга зима. Всі пташки, що так гарно співали для неї, відлетіли, з дерев осипалося листя, квіти пов'яли; великий листок лопуха, під яким вона жила, скрутився, і від нього нічого не залишилося, крім пожовклої сухої стеблинки.

Бідна Дюймовочка дуже мерзла, бо її платтячко зовсім порвалося. Вона була така ніжна і маленька, що могла замерзнути на смерті! Почав падати сніг, і кожна сніжинка для Дюймовочки була наче ціла лопата снігу для нас; адже ми великі, а вона була лише в один дюйм заввишки. Дівчинка загорнулася в сухий листочок, але він не грів, і вона тремтіла від холоду.

Коло лісу, куди потрапила Дюймовочка, простяглося велике поле. Хліб уже давно зібрали, і тільки гола суха стерня стирчала з промерзлої землі. Дюймовочка пішла цим полем, наче густим лісом. Вона так тремтіла від холоду! Та ось вона натрапила на якісь дверята. Це була маленька нірка, прикрита стернинками. Там жила польова миша в теплі й добрі. Вона мала помешкання, повнісіньке зерна, розкішну кухню і спальню. Бідолашна Дюймовочка стала під дверима, як бідна жебрачка, і попросила хоч шматочок ячмінного зерна — ось уже два дні ані крихітки не було у неї в роті.

— Моє ти, мале біднятко! — мовила стара польова миша, яка була доброю гостинною господаркою. — Заходь сюди, до моєї теплої хатки, і поїж зі мною!

Дюймовочка дуже сподобалася миші, і вона запропонувала дівчинці:

— Ти можеш лишитися у мене на всю зиму, але мусиш чистенько прибирати помешкання і розповідати мені різні історії, я це дуже люблю.

І Дюймовочка робила все, що наказувала їй добра стара миша. Вони зажили дуже гарно.

Рис. Б12 Розгортки 6-7

— Скоро у нас будуть гості, — сказала якось польова миша. — Раз на тиждень мене відвідує мій сусід. Він живе у себе в домі ще краще, ніж я. Там просторі зали, і він носить розкішну шубу з чорного оксамиту. От коли б тобі пощастило вийти за нього заміж, ти була б добре влаштована. Та тільки він сліпий. Ти муситимеш розповідати йому найцікавіші історії, які тільки ти знаєш.

Та Дюймовочка зовсім не хотіла виходити заміж за сусіда, — адже це був кріт.

Невдовзі він прийшов з візитом у своїй чорній оксамитовій шубці. Він такий багатий і такий розумний, казала польова миша. Його квартира у двадцять разів більша за мою, та й вченості він неабиякої, але він терпіти не може сонця і прекрасних квітів, завжди погано говорить про них, бо ніколи їх не бачив.

Трохи згодом кріт прорив довгий підземний хід від свого дому до їхнього і дозволив польовій миші і Дюймовочці гуляти там, коли їм заманеться. Проте він попередив, щоб вони не лякалися

мертвої пташки, яка лежить у проході, справжньої пташки з пір'ям і дзьобом. Вона вмерла, напевно, зовсім недавно, на початку зими, і похована саме там, де він прорив свій хід.

Кріт узняв у рот шматочок гнилючка, що світив, як вогонь, у темряві, і пішов сам попереду, освітлюючи довгий темний коридор. Коли вони дійшли до місця, де лежала мертва пташка, кріт уперся своїм широким носом у стелю і пробив у землі дірку, крізь яку в коридор проникло денне світло. Долі лежала мертва ластівка, її красиві крила були міцно

притиснуті до тіла, ніжши й голівку вона сховала під пір'ячко. Бідна пташка вмерла від холоду.

Дюймовочці стало дуже шкода її, вона ж так любила всіх маленьких пташок, вони їй так добре співали і цвірінчали все літо.

Дюймовочка не сказала нічого, але коли кріт і миша повернулися спиною до пташки, вона схилилася над ластівкою, одгорила пір'ячко на її голівці і поцілувала пташку в її заплющені очі.

Та ось і теплі краї. Сонце сяяло там яскравіше, ніж у нас, небо було вдвічі вище, і вздовж огорож та рівчаків ріс чудовий зелений і синій виноград. У лісах достигали помаранчі та лимони, там пахло миртом і м'ятою, а стежками бігали за барвистими великими метеликами такі гарні дітки! Але ластівка летіла далі. Внизу простіралися дедалі кращі краєвиди. Під розкішними зеленими деревами, на березі блакитного моря, виблискував білим мармуром старовинний замок. Виноградні лози обвивали його високі колони, а вгорі під покрівлею ліпилося багато ластів'ячих гнізд. В одному з них жила ластівка, яка принесла Дюймовочку.

— Оце мій дім! — мовила ластівка. — А ти вибери собі внизу найкращу квітку. Я віднесу тебе туди, і ти оселишся в ній. Все буде так, як ти бажаєш.

— Як гарно! — скрикнула Дюймовочка і заплескала в долоньки.

На землі лежала велика мармурова колона, вона впала і розбилася на три скалки. Між її уламками виросли прекрасні великі білі квіти. Ластівка злетіла за Дюймовочкою і посадила її на одну з широких пелюсток. Але що за диво! Посередині квітки сидів крихітний чоловічок, такий на зріст, як Дюймовочка, і зовсім прозорий, — здавалося, він був кришталевий. На голові у нього була красива золота корона, а за плечима сяяли блискучі крила. Це був ельф. У кожній квітці жив такий юнак або дівчина, але цей був королем над усіма ельфами.

— Ой, який гарний! — прошепотіла Дюймовочка ластівці. А король ельфів дуже злякався ластівки, адже порівняно з ним вона була велетнем-птахою, а він був такий маленький і ніжний, та коли глянув на Дюймовочку, то був просто захоплений — такої чудової дівчинки йому ще не доводилося бачити. Тому він зняв із себе корону і надягнув її на Дюймовочку. Потім ельф спитав, як її звуть і чи не хоче вона вийти за нього заміж і бути королевою ельфів!

Так, це був справжній жених, не те що син жаби або кріт в оксамитовій шубі! Тому Дюймовочка дала свою згоду чудовому ельфу. З кожної квітки вилітали юнак або дівчина, такі гарні, що Дюймовочка не могла намілюватися ними. Кожен приніс Дюймовочці подарунок, але найдужче їй сподобалися гарні прозорі крила великої бабки. Їх прикріпили Дюймовочці на спину, і вона могла літати з квітки на квітку. Ото була радість! А ластівка сиділа високо у своєму гнізді і співала гарних пісень. Але в неї на серці було трошки сумно, бо вона дуже любила Дюймовочку і хотіла б ніколи не розлучатися з нею.

Рис. Б13 Розгортки 10–11